

KUSTANTAMO
HELMIVIYÖ

FINN★☆☆ WEST

APASSIEN AARRE

HARRI
RAITIS

Apassien aarre

Harri Raitis

Apassien aarre

ja muita FinnWest-tarinoita

Kustantamo Helmivyö
Turku 2022

Harri Raitis: Apassien aarre ja muita FinnWest-tarinoita

Toim. Juri Nummelin

ISBN 978-952-7469-04-0

Valmistuspaikka: BoD, Norderstedt, Saksa

Harri Raittiin FinnWestit

Länkkäreitä julkaistiin Suomessa pitkin poikin 1900-lukua niin kovissa kuin pehmeissäkin kansissa. 1980-luvulle tultaessa kovakantisena ei lännenkirjoja julkaistu juuri lainkaan, ja pokkareidenkin voima alkoi hiipua. Montana, Sheriffi ja muutamat muut perinteiset lännensarjat lakkasivat ilmestymästä 1980-luvun aikana. Tapio Vilpposen yksinään tekemä El Zorro loppui vuonna 1986. Australialaisin voimin pysyivät pystyssä muutamat ohuet pokkarisarjat, kuten Colorado ja Colt, joista jälkimmäinen sinnitteli jopa vuoteen 1991.

Yksi sinnikäs yrittäjä oli oululainen Kolmiokirja, joka oli aloittanut dekkarisarja Jerry Cottonin suosion innoittamana uuden länkkärisarjan FinnWestin vuonna 1976. Sarjan perusteet oli kehitellyt monipuolinen kemiläissyntyinen kirjoittaja Juhani Salomaa. FinnWest-sarjaa julkaistiin noin 60–70 sivun vihkoina. Tapa julkaista kirjat vihkoina on leimallinen saksalaiselle ja suomalaiselle kioskikirjallisuudelle ja varsinkin Kolmiokirjalle.

FinnWest lakkasi ilmestymästä vuonna 1992, vuosi Colt-sarjan jälkeen. Sarjaa voikin sanoa suo-

malaisen lännenkirjallisuuden joutsenlauluksi, jonka jälkeen täällä ei ole laajamittaisesti omia lännkkäreitä tehty. FinnWestin avustajia olivat Juhani Salomaan lisäksi muun muassa myöhemmin suosituksi dekkaristiksi ja lastenkirjailijaksi nousut Tapani Bagge, kauhukirjoistaan parhaiten muistettu Kari Nenonen ja teatteriohjaajana tunnettu Pentti Pesä sekä Joni Skiftesvik, joka tosin kirjoitti vain yhden FinnWest-tarinan. FinnWestejä kirjoitettiin kovaa vauhtia, kun joka kuukausi ilmestyi uusi jakso. Jerry Cottoneita ja muutamien FinnWestin kirjoittanut Pekka Kolehmainen sanoikin, että ammattikirjoittajalta pitää tulla tekstiä kuin sudelta paskaa. Tapani Bagge pysyiikin parhaimmillaan kirjoittamaan joka kuukausi sekä Jerry Cottonin että FinnWestin.

Yksi monista kirjoittajista oli turkulainen Harri Raitis (s. 1944). Hän teki 1990-luvun alussa neljä FinnWestiä: *Kultaisen Kannuksen sankari* (11/1991), *Palkkionmetsästäjä* (1/1992), *Apassien aarre* (6/1992; kirjoittajan alkuperäinen nimi ”Apassilaakso”) ja *Hirtetyt luurangot* (9/1992). Raitis oli tässä vaiheessa jo melko kokenut kirjoittaja: hänen esikoisteoksensa, nuortenkirja *Hävinnyt hattu* oli ilmestynyt vuonna 1970, minkä jälkeen hän oli julkaissut viisi proosateosta. Enemmän Raitis alkoi julkaista 1990-luvulla. Hänet

tunnetaan parhaiten nuorten seikkailukirjojen tervehenkisenä tekijänä, joskin hänen FinnWestinsä ovat roimalla kädellä kirjoitettuja. Raitis on myöhemmin 2000-luvulla tehnyt laajaa romaanisarjaa toisen maailmansodan jälkeisestä Suomesta ja käsitellyt muun muassa sotasyllisyysoikeudenkäyntejä jossain määrin oikeistolaisesta näkökulmasta. Helmikuussa 2021 kuolleen Boris Hurtan kanssa Raitis kirjoitti kolme sodanjälkeiseen aikaan sijoittuvaa jännitysromaania: *Isänmaan nyrkki* (2012), *Kultaa meren yli* (2015) ja *Auer-vaara on karannut* (2016).

Raitis kertoi Suomen Länkkäriseuran lehden Ruudinsavun haastattelussa vuonna 2016, että osui FinnWestin pariin sattumalta. Hän kysyi FinnWestiä tuolloin toimittaneelta Tapani Baggelta, tarvitsiko lehti uusia avustajia. Raitis kertoo tulleen hahmon pariin kylmiltään: “Koko hänen henkilöhistoriansa alkupää oli outo. Muistan erityisesti sen, etten tiennyt mitään Juhon puhuvasta muulista. Kun Tapani siitä kertoi, mietin pitkään haluanko ottaa elukan mukaan. Olin klassillisemmän lännenkertomuksen kannalla. Siihen eivät kuulu puhuvat muulit, vaan paukkuvat revolverit, viuhuvat lassot ja kovat nyrkit”, Raitis muisteli haastattelussa.

Raitis osoitti haastattelussa tuntevansa hyvin

klassisen länkkärin, joskin hänen vaikutteensa olivat tulleet enemmänkin nuorille suunnatuista kirjoista, elokuvista ja sarjakuvista: “Taisin perehtyä aihepiiriin kaivamalla esiin poikavuosilta säilyneet Seikkailusarjat, Tex Willerit ja Sarjakuvalehdet. Ne olivat välillä käyneet veljenpoikien luettavina, mutta onneksi palasivat minulle melkein täytenä pahvilaatikkona. Hopalong Cassidy, Monte Hale, Lasso-Larri, Roy Rogers, kapteeni Miki, Rocky Lane ja kumppanit olivat minun tuntemiani lännen sankareita.” Hopalong Cassidyn ja Lasso-Larrin (eli Lash LaRuen, lassoa aseenaan käyttävän B-elokuvien sankarin) elokuvia ei ole Suomessa kuitenkaan näytetty, joten Raitis on tutustunut tarinoihin sarjakuvien ja kirjojen välityksellä. Kirjailija sanoi haastattelussa, että luki myös Lännen-sarjaa ja El Coyotea, mutta ei koskaan pitänyt Pecos Billistä tai Zorrosta, joissa kummassakin oli “liikaa liirumlaarumia kunnon rähinän kustannuksella”. Rähinää Raittiin FinnWesteissä onkin.

Raittiin ensimmäinen FinnWest oli *Kannuksen kultainen sankari*. Kultainen kannus on tarinassa kapakka Kansas Cityssä, jonne Juho Helapää on vetäytynyt ryyppäämään. Huhu kertoo, että hän on saanut potkut apulaissheriffin toimestaan Little Big Gulchissa. Helapää saa vihiä pankkiryöstöstä ja lyöttäytyy Linkku-Larsenin jengiin estääkseen

ryöstön. Tarina on vielä vähän raakilemainen, ja Raittiin tarinankertojan taidot nousevat esille vasta kolmessa seuraavassa FinnWestissä.

Raittiin uskonnollinen tausta näkyy esimerkiksi tarinassa *Hirtetyt luurangot*, jossa Juho pakenee vainoojiaan aavekaupunkiin. Siellä hän näkee harhoja, jotka eivät tunnu loppuvan, vaikka kuume väistyykin. Vainoojien strategia paljastuukin olevan peräisin Ilmestyskirjasta. FinnWestiä viimeisinä vuosina toimittanut Tapani Bagge taas on muistellut vaihtaneensa Raittiin tarinoissa saluunoissa veisatut virret puhdasverisiksi kapakkalauluiksi.

Raittiille tyypillisiä ovat henkilöiden hauskat nimet. *Apassien aarteessa* esiintyy liittovaltion marshal Hienohelma-Hill, joka pyytää Juhoa apuun kuultuaan huhuja, että joukko rosvoja on lyöttäytynyt yhteen etsiäkseen aarretta Guadalupe-vuorilta apassien alueelta. Juho ja Hill taistelevat rosvoja vastaan apassien rinnalla. Tarinassa on mukana myös Arpinaama-Anderson.

Palkkionmetsästäjässä taas esiintyy muutamien FinnWestien vakiohahmo Kallos-Ville. Hän on tarinassa etsintäkuulutettuna rikoksesta, jota ei ole tehnyt. *Palkkionmetsästäjässä* käydään myös läpi Juhon omaa tarinaa, mikä kertoo siitä, että Raitis on lukenut Salomaan kirjoittamat

ensimmäiset osat. Raittiin tarinoissa on joitain hiuksenhienoja eroja muuhun FinnWest-perinteesseen nähden. Helapäähän viitataan esimerkiksi lähes koko ajan Helapäänä, mitä ei muissa FinnWesteissä usein näe. Lisäksi hän on kovempi ja kyynisempi, monien muiden kirjoittajien tarinoissa hän on melankolisempi. Lisäksi Raittiin Juho kiroilee huomattavan paljon.

Apassien aarre -kirjassa julkaistaan uudestaan Harri Raittiin kirjoittamista FinnWesteistä kolme; *Kannuksen kultainen sankari* jätettiin pois. tarinat julkaistaan Raittiin alkuperäisten käsikirjoitusten mukaisina, joskin kirjoitusvirheitä on korjattu.

Kirja jatkaa Tapani Baggen *Tappajatimantin* (Turbator 2015) ja Pekka Hakalan *Härmäläistä dynamiittia* -kirjan (Helmivyö 2019) aloittamaa sarjaa, jossa julkaistaan painettuna parhaita FinnWest-tarinoita kirjoittajien oikeilla nimillä, alkuperäiset kun ilmestyivät ilman tekijän nimeä. Seuraavaksi ilmestyy teatterimiehenä tunnetun Pentti Pesän valikoima.

Juri Nummelin

Apassien aarre

Ensimmäinen luku Konnat kokoontuvat

Viikkokausien kuivuus oli korventanut maaperän niin, että jokaisella askeleella nousi ilmaan nenässä tuntuva pölypilvi. Juho Kaaponpoika Helapää yritti laskea saappaitaan maahan hellävaraisemmin, mutta eihän siitä mitään tullut. Härmäläinen ei sipsuttele kuin idän kaupunkien mamsellit. Kiteen Kirkas-saluunaan suunnatut saappaat tömähTELIVÄT taas tomerasti kamaraan ja veivät omistaajaansa reipasta vauhtia kohti Gabriel Tuomaanpojan virvoittavia lähteitä.

Joku tuntematon ratsumies karautti ohi nostattaen pölypilven, joka sai härmäläisen puimaan nyrkkiä ja sihisemään hampaiden välistä:

– Perkeles, tartte tolla lailla kaahata!

Tuntematon laskeutui vetelästi ratsunsa selästä ja nousi hatulla pölyä vaatteistaan huiskien kapakan portaat. Hevonen joi ahnaasti juottoaltaasta. Gabriel oli auringontarkka siinä, että hevosten tarjoilu pelasi yhtä moitteettomasti kuin ihmistenkin. Lähes joka ilta kyllä joku huterajalkainen Kiteen kirkkaaseen turhan perinpohjaisesti tutta-

vuotta tehnyt istahti tai lankesi rähmälleen hevosten juomaan, mutta ei sen takia yksikään juhta ollut sairastunut tai heittänyt henkeään. Kerran tosin aamun ensimmäiset janon sammuttajat köhivät pahasti, kun Kallos-Ville alias William Gallows edellisen illan pimeydessä oli kellahtanut koko rähjäisen olemuksensa voimalla veteen. Se tapahtui Villen toistaiseksi ainoan Little Big Gulchin käynnin aikana. Vierailu jäi lyhyeksi. Gabriel ilmoitti hienovaraisesti Juho Helapäälle, että ihmisillä tietysti saa olla vaikka millaisia ystäviä, mutta kaikkia ei tarvitse raahata mukanaan hyvämaineisiin saluunoihin. Gabrielin hajuaisti oli Pohjanmaan rannikolla vietettyjen kalastajavuosien aikana tottunut yhteen jos toiseenkin, mutta Kallos-Villen peseytymättömyyden tuoksut olivat liikaa. Juho yritti puolustaa ystäväänsä kertomalla, että tällä oli tapana peseytyä säännöllisesti - kerran vuodessa. Se ei hellyttänyt Gabrieliä eikä edes tämän ruotsalaissyntyistä Marya, joka oli topakasti miehensä kanssa samalla kannalla. Se oli peräti ihmeellistä, sillä yleensä naiset tunsivat Villeen selittämätöntä vetoa.

Onneksi Ville oli itse muutama viikko sitten Denverissä muistanut Gabrielin nyrkinkokoiset silmäykset ja kääntynyt jotain epämääräistä seli-

tellen kohti Kansas Cityä Juhon jatkaessa matkaa etelään.

Tuntematon imi sisäänsä jo toista viskiään Juhon ehtiessä Kiteen Kirkkaan heilurioven sisäpuolelle. Vastaan loisti peräseinältä purppuranpunainen verho, Maryn viimeisin hankinta ohi kulke-neelta kauppamieheltä. Gabriel oli samalla kertaa täydentänyt lasivarastoaan, törsännyt jopa taval-listen perusmallien lisäksi kolme kristallista jal-kalasia, jotka nyt kimalsivat arvonsa mukaisella paikalla viinahyllyn vieressä. Juhon silmät käväi-sivät niissä ja hänen täytyi myöntää näyn miellyt-tävän, vaikka moisia kuppeja turhana koreiluna pitikin.

Sisällä ei ollut paljon ketään. Amos Jeffersonia-kaan ei vielä näkynyt. Juho oli sopinut tapaami-sesta näihin aikoihin. Herra marshal kyllä saapui-si. Liian tarkka kellonaikojen noudattaminen ei sopinut Juholle itselleen eikä hän sitä muiltakaan ollut tottunut vaatimaan.

– Missä on tämän läävän kusiputka? örähti tis-kin ääressä seisova muukalainen juuri, kun Juho käveli hänen selkensä takaa. Gabriel viittasi koh-teliaasti punaisen verhon suuntaan. Juho tiesi, että siellä oli pihan perälle johtava ovi.

Mies lähti epävarmoin askelin osoitettuun suun-taan. Hän riuhtaisi verhon kovakouraisesti syrjään

ja sai sen irttoamaan kokonaan oven yläpuolelle ripustetusta tangosta. Kapakan keittiöstä ryntäsi tulikiukkuinen Mary.

– Enkö minä sanonut sinulle, ettei se ole vielä kunnolla ommeltu? hän kiljui ohi mennessään Gabrielille. Samassa hän oli jo pudonnutta verhoa pitelevän muukalaisen luona, tempaisi kankaan tämän kädestä ja melkein sylkäisi päin humalais-ta naamaa. Äijällä täytyi olla kenttäpullossaan muuta kuin vettä, sillä kahdesta viskistä ei muutamassa minuutissa tule sellaiseen kuntoon. Juhon hymyilytti, mutta hymy hyytyi, kun mies tarttui uudestaan punaiseen kankaaseen ja riisti sen Maryn kädestä. Sitten hän kohotti saaliinsa nenälleen ja niisti kuuluvasti. Tuosta ei hyvää seuraa! Ajatus Juhon päässä ehti tuskin loppuun, kun Mary oli jo sivaltanut kahdella kädellä törkimystä ympäri korvia. Sitten rouva pani kätensä puuskaan rinnalle ja tuijotti jääkylmin katsein vierasta. Katseesta oli sanomattoman helppo lukea: Herra on hyvä ja käy ulos siitä ovesta eikä enää milloinkaan tule takaisin.

Jokainen selväjärkinen olisi ehdoitta noudattanut katseen vaatimusta, mutta tuo viinasta, kuumuudesta, pölystä ja ratsastuksesta tokkurainen tyyppi ei ymmärtänyt niin tehdä. Hän viskasi verhon Maryn naamalle ja pieraisi kuuluvasti. Ver-

hon alta alkoi sellainen kalkatus, että Gabrielin kristallilasit helisivät hyllyssään. Muukalainen otti muutaman askeleen, tarttui yhteen laseista ja heitti sen Gabrielin tyrmistykseksi vastapäiseen seinään. Kapakoitsijan käsi sukelsi tiskin alle tavoittelemaan rauhan ylläpidossa tehokkaaksi osoittautunutta nuijaa, mutta muukalaisen käteen ilmesyi revolveri ja hän sanoi:

– Molemmat kädet pöydälle!

Kun Gabriel epäröi, heilahti revolverin piippu ja kuului uusi käsky:

– Heti!

Mary sai verhon kasvoiltaan. Hän asetti sen lähes hellävaroen lattialle, otti pari nopeaa askelta ja hivautti taas pyssymiestä korville. Revolveri laukesi ja toisesta Gabrielin kristallilasista tuli sirpaleita. Jäljelle jäänyt heilahteli hetken orpona hyllyllä, päätti kai sitten seurata tovereitaan suureen tuntemattomaan ja putosi ilmassa pari kertaa pyörähtäen. Se osui sahanpuruun eikä särkynyt kokonaan. Vain jalka katkesi.

Revolverin piippu kääntyi uhkaavasti korva puusteja jakelevaa naista kohti ja Juho päätteli olevan välttämätöntä puuttua asiaan. Hän karjaisi “MAAHAN MARY”, tarttui raudanlujalla käsi varren otteella muukalaista kurkusta ja antoi punakoristeisesta vyöstä sieppaamansa helapääpuu-

kon heilua pyristelevän miehen silmien edessä. Mary heittäytyi kuuliaisesti lattiaan. Revolveri putosi hänen viereensä. Kun vaara näytti olevan ohi, nousi Mary vavisten pystyyn, suori hamettaan ja sanoi:

– Emme tietääkseni ole herra Helapään kanssa lähemmin tutut.

Juho mulkaisi naista hämmästyneenä. Eikö sentään ollut vähän liikaa vaatia herrasväeltä opittujen käyttäytymistapojen noudattamista näin kiperässä paikassa? Sitten hän potkaisi polvellaan muukalaiselta jalat alta, lennätti maahan pudonneen revolverin saluunan nurkkaan ja nosti arvon rouvalle kulunutta hattuaan.

Little Big Gulchin musta marshal Amos Napoleon Jefferson astui sisään juuri samalla hetkellä, kun Juho riuhtaisi lattiassa makaavan miehen uudestaan pystyyn ja istutti tuoliin.

– Ole siinä ihan kiltisti niin minä puhun rouvalle sinun puolestasi, härmäläinen selitti miehelle sormi pystyssä. Humalaisen silmät pyörivät päässä. Hän oli kokonaan lakannut käsittämästä, mitä tässä merkillisessä saluunassa tapahtui.

– Ongelmia? kysyi Amos työntäen harkitun rennosti mustan hattunsa takaraivolle.

– Eipä tässä enää. Tämä herra ei vaan erota ver-

hoja nenäliinasta. Piti antaa hiukan opastusta, vastasi Juho.

Gabriel astui tiskin takaa tuolissa istuvan miehen eteen ja ojensi kätensä.

– Kymmenen dollaria kristallilaseista, olkaa hyvä.

Mies tuijotti isäntää pitkän tovin, mutta ryhtyi sitten vastahakoisesti kaivamaan paitansa sisältä nahkapussia, jossa oli muutamia kolikoita. Kymmenen dollaria saatiin kasaan, kun Juho käänsi pussin nurin. Tähteeksi jäi muutamia senttejä.

– Kaikki meni, mutta menköön. Guadalupevuorilla odottaa kulta noutajaansa, murisi mies tunkiessaan laihtunutta kukkaroa poveensa.

– Ai siellä sitä on, sanoi Juho. Amos puuttui puheeseen:

– Taitaa puhua apassien kullasta. Siitä liikkuu sitkeästi juttuja. Tiedä sitten onko niissä mitään perää.

– Millaisia juttuja?

– Sanotaan, että siellä vuorilla on joku laakso, jonne sotien aikaan pakeni apasseihin kuuluva heimo. Ennestään paikalla oli kullankaivajia. Apassit eivät tappaneet niitä, vaan tekivät sopimuksen. Kultamiehet kaivavat ja hankkivat kullalla kaikenlaista apasseille tarpeellista. Apassit metsästävät ja vartioivat laaksoa tungetteliijoilta.

Juho Helapää seikkaili Villissä
lännessä 1800-luvun loppupuoliskolla.
Hänen tarinoistaan ilmestyi vuosina
1976–1992 FinnWest-pokkarisarja,
johon kirjoittivat Juhani Salomaa,
Kari Nenonen, Tapani Bagge, Pentti
Pesä ja lukuisat muut kirjailijat.
Vauhdikkaat lännkkärit eivät ole
menettäneet tehoaan vuosien saatossa.

Apassien aarteeseen on koottu kolme
turkulaisen Harri Raittiin
1990-luvun alussa kirjoittamaa
FinnWest-klassikkoa. Nimitarinan
lisäksi kirjassa on kertomukset
Hirtetyt luurangot ja
Palkkionmetsästäjä.
Apassien aarre jatkaa Tapani Baggen
Tappajatimantin ja Pekka Hakalan
Härmäläisen dynamiitin aloittamaa
uudelleenjulkaisujen sarjaa.

**Kustantamo
Helmivyö**

ISBN 978-952-7469-04-0

Kansi: Juho Sihvonen

9 789527 469040